

การจัดกองทัพอากาศและหน้าที่ของฝ่ายเสนาธิการ

2.1 กล่าวโดยทั่วไป

2.1.1 การจัดดำเนินการทางทหาร (Military Management)

การจัดดำเนินการทางทหาร อาจให้คำจำกัดความได้ว่า เป็นกิจกรรม, การแนะนำ และการควบคุมองค์การทางการทหาร เพื่อให้บรรลุซึ่งความมุ่งหมายได้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี ซึ่งจากคำจำกัดความอันนี้เอง จึงปรากฏว่า การบริหารคานการทหารนั้น จะต้องมีส่วนบริหาร, การควบคุมนโยบาย, และการจัดการ หรือการทำงาน ซึ่งจะมี 2 ส่วน คือ การจัดการทางบริหาร (Administrative Management) อย่างหนึ่ง กับการจัดการทางคานการปฏิบัติการ (Operative Management) อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อรวมกันแล้ว จึงจะเป็นการจัดการงานทางทหารที่สมบูรณ์

Henri Fayol นักบริหารคานการจัดการผู้มีชื่อเสียง ชาวฝรั่งเศส ได้กล่าวว่า "การปฏิบัติการใด ๆ จะไม่สำเร็จลุล่วงไปโดยดี ถ้าปราศจากเสียซึ่งมีผู้จัดการงานที่ดี และการปฏิบัติการใด ๆ ก็ตามถ้ามีการจัดการที่ไม่ดีแล้ว การปฏิบัติการนั้น ๆ จะล้มเหลวลงทันที ซึ่งข้อความนี้ ในวงการอุตสาหกรรม ทางพลเรือนได้อธิบายว่าเป็นคำกล่าวที่ถูกต้องมากที่สุด ซึ่งถือเป็นหลักการได้ และในเวลาต่อมาในวงการทหารก็ได้นำเอาหลักการของ Henri Fayol ไปใช้ทางคานการทหารบ้าง โดยถือว่าโครงสร้างของหน่วยทหาร หรือการจัดหน่วยทหารต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้ามีการจัดหน่วยทหารที่ดีแล้ว การปฏิบัติการต่าง ๆ ก็จะมีบังเกิดผลดีตามมาด้วยนั่นเอง

16. John Robert Beishline, Ph.D., Military Management for National Defense, Englewood Cliffs, N.J., Prentice - Hall, Inc., 1957, P. 31

17. Ibid

18. Ibid, P. 32

ต่อมา Spriegel¹⁹ ได้ให้คำนิยามของคำว่า "หน้าที่ (Function)" คือ "การปฏิบัติใด ๆ ก็ตามที่เป็นการกระทำอย่างต่อเนื่องกันตลอดเวลาของการปฏิบัติงานนั้น ๆ โดยแจ่มแจ้ง แตกต่างไปจากการปฏิบัติอื่น ๆ ซึ่งถือว่า การปฏิบัติงานอื่นนั้นเป็นหน้าที่" ซึ่งจากคำจำกัดความอันนี้เอง เราสามารถจะเข้าใจความหมายได้โดยง่าย วาอะไร คือ หน้าที่ของโครงสร้างของการจัดการหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่ง Henri Fayol ได้แยกแยะคำต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้ .-

การวางแผน (Planning), การจัดองค์การ (Organization), การบังคับบัญชา (Command), การประสานงาน (COordination), และการควบคุม (Controlling) ซึ่งต่อมา R.C. Davis ได้อธิบายว่า "งานต่าง ๆ ที่จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้น จะต้องทำหน้าที่ 3 ประการ ควบคู่กัน คือ การวางแผน, การจัดองค์การ, และการควบคุม²⁰

ซึ่งจากแนวความคิดอันนี้เอง ได้นำไปพัฒนา และได้ใช้ในกิจการทางบ้านพลเรือน โดยเฉพาะการจัดการด้านอุตสาหกรรม (Industrial Management) แพร่หลายมาก และในที่สุดก็ได้นำมาประยุกต์ใช้ในวงการทหารในที่สุด ซึ่งเราจะเห็นได้จากคำจำกัดความต่าง ๆ เหล่านี้ จะชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงว่า ขึ้นอยู่กับผลของความสมบูรณ์ หรือความสำเร็จจากหน่วยงานเฉพาะกิจ (Task) เป็นประการแรก โอกาสต่อไปก็คือ หน้าที่ของการจัดการแต่ละหน่วยที่จะปฏิบัติการ และประการสุดท้าย ก็คือ การควบคุมการปฏิบัติการ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

ซึ่งพอสรุปได้ว่า หน้าที่ของการจัดดำเนินงานทางการทหารนี้ ก็คือ จะต้องมีการวางแผน (Planning), การจัดหน่วยงาน (Organizing), การบังคับบัญชา (Commanding), และการควบคุม (Controlling) 4 ประการควบคู่กันนี้ทั้งสิ้น

19. Spriegel, William R. Principles of Business Organization, New York: Prentice - Hall, Inc; 1964; P. 34

20. Davis, Ralph C. Industrial Organization and Management, New York: Harper & Brothers, Inc., 1940 P. 35

2.1.2 องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดดำเนินงานทางทหาร (Basic Factors in Military Management) 21

จากการที่หน้าที่ของการจัดดำเนินงานทางทหาร ได้แบ่งออกเป็น 4 อย่างด้วย

กัน คือ

- การวางแผน
- การจัดหน่วยงาน
- การบังคับบัญชา และ
- การควบคุม

เราจะเห็นได้ว่า ล้วนแล้วแต่เป็นหลักใหญ่ ๆ ในการจัดดำเนินงานทางทหารทั้งสิ้น ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์พื้นฐานทางการจัดดำเนินงานทางทหารเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพื่อให้การจัดดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และแน่นอน ซึ่งองค์ประกอบเบื้องต้นที่เป็นพื้นฐานนั้น มีด้วยกัน 10 ประการ คือ

1. อำนาจความรับผิดชอบโดยทั่วไป
2. ความมุ่งหมายทางการทหาร
3. ความสามารถและมาตรฐานในการฝึกทางการทหาร
4. ความสามารถในการเป็นผู้นำ
5. นโยบายทางการทหาร
6. หน้าที่ของหน่วยทหาร
7. องค์ประกอบค่านิยมบุคคลและร่างกาย
8. การจัดหน่วย
9. ชวัญ
10. การจัดการทางการทหารและวิธีปฏิบัติ

005794

2.2 การจัดส่วนราชการกองทัพอากาศ (RTAF. Organization) ในปัจจุบันโดยยึดถือหลัก ทาง ๆ คือ

2.2.1 หลักการจัดหน่วย

- ก. Unity of Command, Span of Control, Homogeneous Assignment (Functional Grouping), Delegation of Authority
- ข. การกำหนดรูปการจัด จะต้องยึดถือ ภาระกิจประมาณของงาน และเครื่องมือ เครื่องใช้ที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับนโยบายการใช้จ่ายเงิน
- ค. ให้มีตำแหน่งต่าง ๆ สูงต่ำตามจำนวนที่เหมาะสม โดยยึดความสำคัญ ปริมาณ และคุณภาพของงานเป็นหลัก เพื่อให้ส่วนราชการนั้น ๆ มีประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติราชการ ได้ปริมาณและคุณภาพของงานสูงตามความต้องการ
- ง. ให้มีตำแหน่งผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา ตามจำนวนที่เหมาะสม ตามลักษณะ และปริมาณของงาน
- จ. ให้มีตำแหน่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงาน เพื่อทำหน้าที่และ รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งทำหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับนี้จะ ได้ครอบคลุมถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานทุกระดับ
- ฉ. แต่ละตำแหน่ง ควรให้มีปริมาณของงานสูง และคุ้มกับรายได้ที่ได้รับ
- ช. ไม่จัดให้หน่วยต่าง ๆ ปฏิบัติงานซ้ำและซ้อนงานกัน
- ซ. จัดให้เหมาะสมกับคุณสมบัติความสามารถ และประสบการณ์ของคนที่จะใช้ในการ ทำงาน (Human Resource) เพื่อให้ได้ผลประโยชน์จากบุคคลที่มีอยู่มากที่สุด
- ฅ. จัดให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และวิทยาการสมัยใหม่
- ฉ. ปรับปรุงระบบงาน และการจัดหน่วยให้ทันสมัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะหน่วยงาน ที่ไม่มีความจำเป็น เนื่องจากอัตรากำลังพิจารณาขยับ หรือยกเลิกเสีย
- ฎ. จัดให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และลมฟ้าอากาศ ตลอดจน ตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคม

ฎ. จัดให้สอดคล้องกับกฎ ขอบบังคับ และนโยบาย ของผู้บังคับบัญชา

ซึ่งจะเห็นได้ว่า หลักการจัดหน่วยต่าง ๆ ภายในกองทัพอากาศนั้น ได้ยึดถือหลักปลีกย่อยมากมาย หลายหัวข้อด้วยกัน แต่จะอย่างไรก็ตาม หลักใหญ่ ๆ ก็คงยึดถือหลักอันแรก คือ Unity of Command, Span of Control, Homogeneous Assignment (Functional Grouping) และ Delegation of Authority ซึ่งก็คล้ายกันกับหลักการเจ้าหน้าที่ของการจัดดำเนินการทางทหารเหมือนกัน ซึ่งมี 4 ประการ คือ Planning, Organizing, Commanding และ Controlling นั่นเอง

2.2.2 คุณลักษณะที่ดีของการจัดหน่วยทหาร

- ก. ขนาดของหน่วยจะต้องมีความกระชับรัดกุม เหมาะสมกับภาระกิจ และนโยบายของผู้บังคับบัญชา
- ข. รูปการจัดจะต้องแสดงให้เห็นถึงสายการบังคับบัญชา การควบคุม และการอำนวยความสะดวก
- ค. การกำหนดตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยทหารทุกขนาด จะต้องให้เหมาะสมและสอดคล้องกับคุณลักษณะของงาน ของแต่ละสายวิหยาการ
- ง. การกำหนดขอกำลังพลของแต่ละหน่วย ทหารทุกขนาด จะต้องให้พอดีกับปริมาณงาน
- จ. กำหนดภาระกิจให้กับหน่วยทหารทุกขนาดอย่างชัดเจน
- ฉ. หน่วยทหารทุกขนาด ไม่ควรจะให้มีหน่วยรองมากเกินไป ซึ่งจะช่วยให้ยุ่งยากนานแก่การควบคุมบังคับบัญชา ถ้าจำเป็นก็จะต้องเพิ่มรอง ผู้ช่วย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยความสะดวกให้

2.2.3 การจัดกองทัพอากาศตั้งแต่เริ่มเป็นกองทัพอากาศจนถึงปัจจุบัน

- ก. คียงการจักอัครา ทอ. ปี 2480

(ดูผนวก ข.)

- ข. บังการจัตติตรา ทอ. ปี 2481
(คูณวก ค.)
- ค. บังการจัตติตรา ทอ. ปี 2482
(คูณวก ง.)
- ง. บังการจัตติตรา ทอ. ปี 2491
(คูณวก จ.)
- จ. บังการจัตติตรา ทอ. ปี 2495
(คูณวก ฉ.)
- ฉ. บังการจัตติตรา ทอ. ปี 2498
(คูณวก ช.)
- ช. บังการจัตติตรา ทอ. ปี 2506
(คูณวก ซ.)

จากแผนบังการจัตติตรา ทอ. ในปีต่าง ๆ กันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่ได้ปรับปรุงไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า กองทัพอากาศได้ขยายกิจการภายในหน่วยต่าง ๆ ออกไปมากมาย รวมทั้งตำแหน่งต่าง ๆ ที่ต้องเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งจำเป็นอยู่เองที่กองทัพอากาศจำเป็นต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพราะความเจริญและความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีด้านอวกาศ (Space Technology) ได้เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้กองทัพอากาศต้องพิจารณาพัฒนาระบบงานต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดสรรราชการ การพัฒนาคน ระบบอาวุธ การพัฒนาคนการศึกษา และฝึกอบรม ตลอดจนการพัฒนาด้านสิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ฯลฯ เท่านั้นเป็นต้น

2.3 หน้าที่ของฝ่ายเสนาธิการ (The Air Staff Functions)

2.3.1 กล่าวโดยทั่วไป

คำว่า ฝ่ายเสนาธิการ หมายถึง General or Coordinating Staff ซึ่งเป็นพวกหนึ่งของฝ่ายอำนวยการ ซึ่งมีดังนี้ .-

ก. ฝ่ายเสนาธิการ (General or Coordinating Staff)

ข. ฝ่ายกิจการพิเศษ (Specialist Staff)

ค. ฝ่ายเจ้าหน้าที่ประจำตัว (Personal Staff)

ฝ่ายเสนาธิการ เป็นฝ่ายอำนวยการหลัก ในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาในสายงานใหญ่ ๆ หรืออาจจะเรียกว่า "ฝ่ายอำนวยการทั่วไป" ก็ได้ คุณสมบัติ ก็จะต้องเป็นผู้ที่ผ่านหลักสูตร รร.สช.ทอ., รร.สช.พ. หรือ รร.สช.ทร. มาแล้ว ซึ่งใครก็ตามที่ฝ่ายอำนวยการกำลังพล, เจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการยุทธการ, เจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการการข่าว, เจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการส่งกำลังบำรุง

ฝ่ายกิจการพิเศษ เป็นฝ่ายอำนวยการที่มีความรู้เฉพาะในสายวิทยาการ สายใดสายหนึ่งเป็นพิเศษ ส่วนมากเกี่ยวกับกิจการยุทธบริการ และธุรการ ซึ่งกิจการที่สำคัญของกิจการพิเศษนี้ แยกกว่าฝ่ายเสนาธิการ ใครก็ตามที่ฝ่ายเสนาธิการของกรมในสายยุทธบริการ, พ.ท., ร.ท., ร.น., ร.น., ร.น., ร.น., ร.น. ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

ฝ่ายเจ้าหน้าที่ประจำตัว เป็นฝ่ายอำนวยการที่อยู่ในสายการควบคุมบังคับบัญชาโดยตรง ของผู้บังคับบัญชา ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านโรงเรียนเสนาธิการ บางที่ฝ่ายเสนาธิการก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนบางส่วน เหมือนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำตัว และต้องปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายอำนวยการหลักในการช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา ตามขีดความสามารถของตน

ดังนั้น คำว่า ฝ่ายเสนาธิการ เราจึงหมายถึง General or Coordinating Staff ซึ่งใครก็ตามที่ฝ่ายอำนวยการกำลังพล, ยุทธการ, การข่าว การส่งกำลังบำรุง และการเงิน ²³ เท่านั้น แต่ก็ให้รวมถึงฝ่ายกิจการพิเศษ (Specialist Staff) และฝ่ายเจ้าหน้าที่ประจำตัว (Personal Staff) ด้วยในบางกรณี และโอกาส ถ้าหากงานนั้น ๆ มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน

22

22. น.อ.ชัยยุทธ ตรีทิพย์, Op.cit., หน้า 2

23. พล.อ.ท.ประภา เวชปาน, พันธกิจยุทธการ, ตำราการบรรยายของโรงเรียนเสนาธิการ ทหารอากาศ, สท. 5401, หน้า 2

2.3.2 หลักการจัดฝ่ายเสนาธิการของ ทอ.ไทย มีหลักเกณฑ์ที่พิจารณาในการจัดตั้งต่อไปนี้

ก. การจัดฝ่ายเสนาธิการของ ทอ.ไทย โดยทั่ว ๆ ไปในระดับหน่วยไม่ว่าจะเป็นหน่วยขนาดใดก็ตาม ก็คงยึดหลักที่ว่า จะต้องให้มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ แต่ละคนมีความรู้ความสามารถประสบการณ์เกี่ยวกับงานของฝ่ายเสนาธิการของแต่ละประเภท เป็นอย่างใด มีลักษณะการจัดหน่วยที่ถูกต้อง ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ จำเป็นจะต้องอาศัยหลักการจัดหน่วยงานอื่น ๆ ตามที่เราได้ทราบที่อยู่แล้ว โดยจะต้องให้มีสิ่งสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- Unity of Command
- Span of Control
- Homogeneous Assignment
- Assignment of Responsibility and Delegation of Authority

ข. แต่ละหน่วยงานของคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการจะต้องมีจำนวนพอเพียงแก่การปฏิบัติงาน ไม่น้อยเกินไป โดยเฉพาะคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการหลัก ได้แก่ กำลังพล การข่าว ยุทธการ และส่งกำลังบำรุง จะต้องมีความหนาแน่นพอที่จะรองรับนิคชของฝ่ายเสนาธิการได้อย่างแท้จริง

ค. ภายในหน่วยงานทุกระดับของคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการ จะต้องกำหนดให้มีหลักการ และนโยบายขึ้น เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อขจัดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น หากไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ก็จะต้องพยายามให้น้อยที่สุด

ง. ลักษณะการจัดหน่วยงานทุกระดับ จะต้องให้ความอ่อนตัว และสามารถที่จะให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้รัดกุมเหมาะสมกับคุณลักษณะพิเศษของกำลังทางอากาศ ซึ่งมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในค่านากาศยาน และยุทธวิธีสมัยใหม่ ตลอดจนสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

จ. วางความสัมพันธ์ สำหรับหน้าที่ต่าง ๆ ของคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการ ทั้งที่เป็นหน่วยและเป็นบุคคล ให้สอดคล้องต่อเนื่องและผสมกลมกลืนกันอย่างถูกต้องรัดกุม ไม่ก้าวท้าวและปะปนกันให้รู้ว่าใครจะต้องทำอะไร ทำให้ใคร ใครเป็นผู้สั่ง และจะต้องสั่งแก่ใครบ้าง ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

2.3.3 การจัดฝ่ายอำนวยการในอดีต ²⁴

ก. กองทัพอากาศสมัย พ.ศ. 2480 แบ่งส่วนราชการที่เป็นฝ่ายอำนวยการ มีกรมเสนาธิการทหารอากาศ เป็นส่วนราชการขึ้นตรงกับกองทัพอากาศ มีเสนาธิการทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชา (ยศ. น.อ.) แบ่งส่วนราชการออกเป็นฝ่ายย่อย

แผนกที่ 1. มีหน้าที่เตรียมและจัดกำลังระ (คน, อาวุธ, เครื่องมือเครื่องใช้) และกำกับควบคุมในเรื่อง การบรรจุ, ปลด, ย้ายโอน และเลื่อนตำแหน่ง การบำเหน็จ บำนาญความชอบ

แผนกที่ 2. มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับสืบข่าว ตรวจข่าว และรวบรวมข่าว การต่างประเทศ ประมวลลับ กิจกรรมอุทฺนิยมหาวิทยาลัย การติดต่อสื่อสาร

แผนกที่ 3. มีหน้าที่ในการจัดหาตำรา เกี่ยวกับการศึกษา การวางแผนการรบ การอัตรากำลัง ตลอดจนการอำนวยการฝึกอบรมต่าง ๆ

แผนกที่ 4. มีหน้าที่เกี่ยวกับการบำรุงทัพ ทั้งเขตหน้าและเขตหลัง

ข. กองทัพอากาศสมัย พ.ศ. 2481 - 2482 ในสมัยนี้ กองทัพอากาศได้เห็นถึงความสำคัญของกิจการในค่านสรรพาวุธ การศึกษา และการฝึกบิน ซึ่งแต่ดั้งเดิมยังมีได้กำหนดส่วนราชการขึ้นเป็นหลักฐาน จึงได้จัดส่วนราชการที่เป็นฝ่ายอำนวยการเพิ่มขึ้นดังต่อไปนี้

- แผนกโรงเรียน
- แผนกอาวุธ
- กองโรงเรียนการบิน

ซึ่งทั้ง 3 ส่วนราชการนี้ เป็นส่วนราชการย่อยที่จัดเพิ่มขึ้นกับกรมเสนาธิการทหารอากาศ ซึ่งมีเสนาธิการทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ (ยศ พล.อ.ค.)

ค. กองทัพอากาศในสมัย พ.ศ. 2483 - 2490 การจัดส่วนราชการกองทัพอากาศ เริ่มแต่ พ.ศ. 2480 และได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขบางส่วน ในพ.ศ. 2481 หลังกองทัพอากาศ

อากาศ ได้ดำเนินการทดลองมาจนเข้าสู่ภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งอุบัติขึ้นในทวีปยุโรป กองทัพอากาศได้พิจารณาการจัดส่วนราชการ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น ในปี พ.ศ. 2483 จึงได้กำหนดส่วนราชการที่เป็นฝ่ายอำนวยการ เปลี่ยนแปลงและแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้ คือ

- แผนกสื่อสาร เป็นส่วนราชการขึ้นตรง กรมเสนาธิการทหารอากาศ มีเสนาธิการทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ (ยศ พล.อ.ท.)

ง. กองทัพอากาศในสมัย พ.ศ. 2491 - พ.ศ. 2497 กองทัพอากาศได้ดำเนินการตามแผนการจัดส่วนราชการ พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา จนผ่านการรบ กรณีพิพาทอินโดจีน กับสงครามมหาเอเชียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่ 2) ตลอดมาจนถึง พ.ศ. 2490 และขึ้นต้น พ.ศ. 2491 กองทัพอากาศได้รับทราบเรียนจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่า การจัดกำลังกองทัพอากาศ จะต้องเหมาะสมกับคุณลักษณะของเครื่องบิน และอาวุธยุทโธปกรณ์ ประกอบกับสถานการณ์ดังนั้นใน พ.ศ. 2491 จึงได้ปรับปรุงและขยายกิจการของฝ่ายอำนวยการ เสียใหม่ คือ

- แผนกโรงเรียน เติมขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารอากาศ ได้ขยายกิจการขึ้น โดยจัดตั้งเป็นกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารอากาศ มีหน้าที่รวบรวมกิจการศึกษาทุกอย่างไว้ เป็นส่วนราชการทั้งหมด

- แผนกอาวุธ เติมขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารอากาศ ได้ขยายกิจการขึ้น โดยจัดตั้งเป็นกรมสรรพาวุธ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารอากาศ มีหน้าที่ในค้ำสรรพาวุธทั้งปวงของกองทัพอากาศ

- แผนกสื่อสาร เติมขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารอากาศ ได้ขยายกิจการขึ้นโดยจัดตั้งเป็นกรมสื่อสารทหารอากาศ ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารอากาศ มีหน้าที่ในการสื่อสารทั้งปวงของกองทัพอากาศ

- จัดตั้ง รร.เสนาธิการทหารอากาศ เป็นส่วนราชการขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารอากาศ มีหน้าที่ในการศึกษาวิชาเสนาธิการ กิจ ให้แก่นายทหารชั้นสัญญาบัตรในกองทัพอากาศ

- ได้จัดตั้งจเรทหารอากาศขึ้นในกรมเสนาธิการทหารอากาศ เพื่อให้ควบคุมตรวจตรากิจการของกองทัพอากาศ ให้ดำเนินไปตามความมุ่งหมายของกองทัพอากาศ

- ได้จัดตั้งผู้อำนวยการขึ้น 7 ตำแหน่ง ในกรมเสนาธิการทหารอากาศ มี ผชก.

2.3.4 ตำแหน่งนายทหารฝ่ายเสนาธิการของ ทอ. ตามอัตรา ทอ. 98
(ไปรคตุตามผนวก ๓)

2.3.5 หน้าที่ของฝ่ายเสนาธิการในระดับต่าง ๆ

เนื่องจากเสนาธิการในกองทัพอากาศ มีระดับ (degree) ที่แตกต่างกันไปตามการ
จัดส่วนราชการ และการจัดฝ่ายอำนวยการ ในปัจจุบัน ซึ่งมีทั้งในระดับฝ่ายอำนวยการในกองบัญชา
การทหารอากาศ, ในส่วนบัญชาการ, ในส่วนยุทธบริการ, ในส่วนกำลังรบ, ในส่วนการศึกษา
และในส่วนกิจการพิเศษ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งระดับของนายทหารฝ่ายเสนาธิการ จะมีหน้าที่
แตกต่างกันออกไปตามการจัดส่วนราชการของฝ่ายอำนวยการของกองทัพอากาศ

ในที่นี้ จะไดยกตัวอย่างหน้าที่ของนายทหารฝ่ายเสนาธิการในระดับแตกต่างกันมาให้ดู
เฉพาะในส่วนบัญชาการเท่านั้น ในส่วนกำลังรบ, ส่วนการศึกษา, ส่วนกิจการพิเศษ และส่วน
ยุทธบริการ จะไม่นำมากล่าวถึง ณ ที่นี้ เพราะมีหลักการและหน้าที่เหมือน ๆ กัน หรือคล้ายกัน

ก. เสธ. ทอ. มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา ในการกำหนดนโยบาย วางแผน
และโครงการของกองทัพอากาศ กำกับและควบคุมกิจการให้เป็นไปตามนโยบาย แผน และโครง
การที่วางไว้ กำกับและควบคุมกิจการของส่วนราชการในฝ่ายเสนาธิการ และฝ่ายธุรการ ปกครอง
เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง เจ้าหน้าที่ส่วนกลางของ ทอ. ซึ่งได้แก่ตำแหน่งประจำ บก.ทอ. ของกอง
ทัพอากาศ กับมีอำนาจสั่งการ และดำเนินการในนามของผู้บัญชาการทหารอากาศ ตามที่ได้รับ
มอบหมาย

ข. รองเสธ.ทอ. มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือเสนาธิการทหารอากาศ ในกิจการทั่วไป
ตามที่ได้รับมอบ กับมีอำนาจสั่งการและดำเนินการในนามของผู้บัญชาการทหารอากาศ ตามที่ไ้
รับมอบหมาย

ค. ผช.เสธ.ทอ. ฝ่ายยุทธการ มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือเสนาธิการในกิจการเกี่ยว
กับการยุทธการ และการข่าว ของกองทัพอากาศ กับมีอำนาจสั่งการและดำเนินการในนามของ
ผู้บัญชาการทหารอากาศ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ง. ผช.เสธ.ทอ. ฝ่ายยุทธบริการ มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือเสนาธิการทหาร
อากาศในกิจการส่งกำลังบำรุงของกองทัพอากาศ กับมีอำนาจสั่งการและดำเนินการในนามของ

ขอ. 2, พ. 2 สพ.2, ยก.1, ส.1

- ส่วนราชการย่อยในกรมเสนาธิการทหารอากาศ ได้เปลี่ยนชื่อเสียใหม่ เพื่อสอดคล้องกับ พ.บ., และ ทร. และโอนบางส่วนไปขึ้นกับส่วนราชการอื่น คือ

แผนกกลาง	เปลี่ยนชื่อเป็น	กรมสารบรรณ
แผนกที่ 1	"	กรมกำลังพล
แผนกที่ 2	"	กรมการชาว
แผนกที่ 3	"	กรมยุทธการ
แผนกที่ 4	"	กรมส่งกำลังบำรุง

- โอนโรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ ไปขึ้นต่อ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เพื่อให้ตรงตามสายงาน

- ต่อมาได้มีส่วนราชการขึ้นตรงกรมเสนาธิการทหารอากาศ ดังต่อไปนี้ .-

สำนักงานฝ่ายยุทธทหารอากาศ

สำนักงานจเรทหารอากาศ

กรมสารบรรณทหารอากาศ

กรมกำลังพลทหารอากาศ

กรมการชาวทหารอากาศ

กรมยุทธการทหารอากาศ

กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ

จ. กองทัพอากาศในสมัย พ.ศ. 2498 กองทัพอากาศได้จัดราชการตามอัตรา
 หอ. 95 ซึ่งแต่ปลาย พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา เห็นว่ายังไม่เจริญก้าวหน้าทันกับเหตุการณ์ จึงได้
 มีการเปลี่ยนแปลง และขยายกิจการฝ่ายอำนวยการให้สมบูรณ์ และเจริญรอยตามนโยบายของ
 รัฐบาล ดังต่อไปนี้

- ขยายกิจการของสำนักงาน จเร หอ. ขึ้นเป็น กรมจเร

- สน. ยุทธฝ่ายทหารอากาศ ซึ่งเดิมขึ้นตรงต่อ เสช. หอ. ให้ไปขึ้นเป็นส่วนราชการ
 ย่อยในกรมชาวทหารอากาศ ขึ้นตรงต่อ จก.ชว.หอ.

- ตั้งตำแหน่ง ผช. เสช. ทอ. ฝ่ายยุทธการ, ฝ่ายยุทธบริการ กับฝ่ายแผนและวิจัย และตำแหน่งรอง เสช. ทอ. รวม 4 ตำแหน่ง
- ตั้งตำแหน่งที่ปรึกษาทหารอากาศชั้น 1 ตำแหน่ง
- การจัดส่วนราชการ กองทัพอากาศที่เป็นฝ่ายอำนวยการ ได้แบ่งเป็นส่วนใหญ่ ๆ

ดังต่อไปนี้ คือ

ส่วนบัญชาการ ได้แก่

- สำนักงานเลขานุการทหารอากาศ
- กรมสารบรรณทหารอากาศ
- กรมข่าวทหารอากาศ
- กรมยุทธการทหารอากาศ
- กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ
- กรมจเรทหารอากาศ

ส่วนยุทธบริการ ได้แก่

- กรมพลธิการทหารอากาศ
- กรมการขนส่งทหารอากาศ
- กรมช่างโยธาทหารอากาศ
- กรมช่างอากาศ
- กรมสื่อสารทหารอากาศ
- กรมสรรพาวุธทหารอากาศ
- กรมแพทย์ทหารอากาศ

ส่วนกิจการพิเศษ ได้แก่

- กรมการเงินทหารอากาศ
- กรมการบินพลเรือน

ซึ่งส่วนราชการที่เกี่ยวกับฝ่ายเสนาธิการ ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างบนนั้น เป็นส่วนราชการชั้นตรง
 ทอบัญชาการทหารอากาศทั้งสิ้น

ผู้บัญชาการทหารอากาศ ตามที่ได้รับมอบหมาย

จ. ผช. เสด. ทอ. ฝ่ายกำลังพล มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือเสนาธิการทหารอากาศ ในกิจการเกี่ยวกับกำลังพล และสวัสดิการของกองทัพอากาศ ก็มีอำนาจสั่งการ และดำเนินการในนามผู้บัญชาการทหารอากาศ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ฉ. ปช. ทอ. มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหารือ และพิจารณาเสนอแนะความคิดเห็นในเรื่องทั่ว ๆ ไปที่เป็นปัญหาต่อผู้บังคับบัญชา และเสนาธิการทหารอากาศ

ช. ผชก. ทอ. มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหารือของเสนาธิการทหารอากาศ ในกิจการเทคนิคเฉพาะอย่าง ตามหน้าที่ของสายงาน

สำหรับหน้าที่ของฝ่ายอำนวยการ ในส่วนบัญชาการนั้น แบ่งส่วนราชการและหน้าที่ออกเป็นดังนี้ :-

ก. กรมกำลังพลทหารอากาศ มีหน้าที่วางแผน ออกคำสั่ง กำกับการและควบคุม ในเรื่องการเตรียมพล การสวัสดิการ การบรรจุ การเลื่อนตำแหน่ง การปลด การย้ายตำแหน่ง การบำเหน็จบำนาญความชอบ การจัดระเบียบการปกครอง การกำหนดคอคัตรากำลังพล และการบำรุงขวัญ ก็มีหน้าที่ควบคุมตรวจตรากิจการในสายวิทยาการฝ่ายกำลังพล มีเจ้ากรมกำลังพลทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

ข. กรมข่าวทหารอากาศ มีหน้าที่วางแผนออกคำสั่ง กำกับการและควบคุมในเรื่องการข่าวกรอง การต่อต้านการข่าวกรอง กิจการทหารต่างประเทศ การรักษาความปลอดภัย ควบคุมข่าวราชการ และนักเรียนของกองทัพอากาศ ในต่างประเทศ ก็มีหน้าที่ควบคุมตรวจตรากิจการในสายวิทยาการ ฝ่ายการข่าว มีเจ้ากรมข่าวทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

ค. กรมยุทธการทหารอากาศ มีหน้าที่วางแผน ออกคำสั่ง กำกับ และควบคุมในเรื่องยุทธการ กำหนดความมุ่งหมายในการจึกกำลัง การสนาม การปลด การศึกษาและการฝึก ดำเนินการเกี่ยวกับสงครามจิตวิทยา ตลอดจนคนควาและวิจัยประวัติทางยุทธการ ก็มีหน้าที่ ควบคุมตรวจตรากิจการในสายวิทยาการฝ่ายยุทธการ มีเจ้ากรมยุทธการทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

ง. กรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ มีหน้าที่วางแผน ออกคำสั่ง กำกับการ และควบคุมในเรื่องการส่งกำลังบำรุง เกี่ยวกับกิจการในส่วนยุทธบริการ และในส่วนกิจการพิเศษ กำหนดนโยบายในการควบคุมทรัพย์สินของทางราชการ ก็มีหน้าที่ควบคุมตรวจตรากิจการในสายวิทยาการฝ่ายส่งกำลังบำรุง มีเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

จ. กรมการเงินทหารอากาศ มีหน้าที่วางแผน ออกคำสั่ง กำกับการ และควบคุมในเรื่องการเงิน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและเป็นไปตามข้อบังคับ และระเบียบของทางราชการ ทั้งนี้รวมถึงการงบประมาณ การเบิกจ่าย และเก็บรักษาเงิน การบัญชีเงิน การตรวจเงิน และบัญชีเงิน การสถิติ การตรวจสอบ ควบคุมเก็บรักษาเอกสารเกี่ยวกับทรัพย์สินศึกษา และวิจัย วิทยาการเกี่ยวกับการเงิน ปีกอบรมวิทยาการทางการเงิน ก็มีหน้าที่ควบคุมตรวจตรากิจการในสายวิทยาการฝ่ายการเงิน มีเจ้ากรมการเงินทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

จากเท่าที่ได้ยกตัวอย่างหน้าที่ของฝ่ายเสนาธิการ ในระดับที่แตกต่างกันมาให้เห็นนี้ ก็เพื่อที่จะเน้นหนักให้เห็นถึงหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการที่มีอยู่ในฝ่ายอำนวยการ ส่วนบัญชาการกองทัพอากาศเท่านั้น ซึ่งฝ่ายอำนวยการในระดับนี้ จะเปรียบเสมือนกับเป็นหัวใจ และมีสมองของกองทัพอากาศที่จะควบคุมและสั่งการ กิจการภายในกองทัพอากาศทั้งหมด ตามนโยบายและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาชั้นสูง

นอกจากนี้ยังมีฝ่ายเสนาธิการที่อยู่ในส่วนราชการอื่นอีกมาก อาทิ เช่น ในส่วนยุทธบริการ ในส่วนกำลังรบ ในส่วนการศึกษา และในส่วนกิจการพิเศษ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะไม่นำมากล่าวอย่างพิสดารไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพราะส่วนใหญ่แล้วก็มีหน้าที่คล้ายคลึงกับฝ่ายเสนาธิการหลัก ที่อยู่ในส่วนบัญชาการ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วแทบทั้งสิ้น